

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1884. Första Kammaren. N:o 43.

Fredagen den 9 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets under gårdagen bordlagda betänkande N:o 10, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1885.

Föredrogs och lades till handlingarna Lag-Utskottets sistlidne dag bordlagda memorial N:o 60, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Utskottets utlåtande N:o 44, öfver väckt motion om upphäfvande af 10 kap. samt 16 kap. 12 § Kyrkolagen.

Efter föredragniag af Riksdagens Kanslideputerades under gårdagen bordlagda memorial N:o 4, med anledning af återremiss af deputerades memorial i fråga om förslag till skrifvelse angående val af fullmäktige i Riksbanken m. m., biföll Kammaren Kanslideputerades hemställan och godkände de vid förstnämnda memorial bifogade förslag till Riksdagens skrifvelse och förordnanden.

Upplästes och godkändes förslag till Kammarens skrifvelse till Konungen, med anmälan om de ledigheter inom Kammaren, som uppkomma före nästa lagtima riksdag.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde; hvarefter Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 12 f. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 10 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Justerades protokollen för den 3 i denna månad.

Anmälades och bordlades Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 17, i anledning af väckt motion om ändring af 6 § Regeringsformen;

Stats-Utskottets memorial:

N:o 65, angående sättet för anskaffande af medel till vissa beslutade utgifter för statens jernvägsanläggningar och till lån åt enskilda jernvägar; samt

N:o 66, angående statsregleringen för år 1885; äfvensom

Banko-Utskottets memorial och utlåtande:

N:o 17, angående Kamrarnes beslut öfver Utskottets utlåtande N:o 13, i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af Riksbanken;

N:o 18, i fråga om ändringar i gällande reglemente för Riksbanken; och

N:o 19, angående instruktion för nästa Riksdags Banko-Utskott.

Upplästes ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, N:o 236, utvisande, att nämnda Kammare vid behandling af sitt Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 24, med anledning af Första Kamrarnes beslut i fråga om föreslagna tillägg till Kongl. förordningen om mått och vikt af den 22 November 1878, bland annat beslutit att, beträffande ett ifrågasatt rymdmått för torra varor om 150 liter, vidblifva sitt förut fattade beslut, vid hvilket förhållande detta ärende, jemlikt stadgandet i 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, å nyo öfverlemnats till Första Kammaren för att tagas under ytterligare ompröfning.

På hemställan af Herr *Stråle, Wilhelm*, blef nämnda protokollsutdrag bordlagdt.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 28, angående förbindelse medelst ångfärja mellan Helsingborg och Helsingör eller Malmö och Köpenhamn:

N:o 35, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

N:o 36, angående statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, hamn- och brobyggnader, vattenkommunikationer samt torrläggning af vattensjuka marker;

N:o 37, angående de i 63 § Regeringsformen föreskrifna kreditivsummor;

N:o 44, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel;

N:o 46, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel;

N:o 47, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel; och

N:o 48, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel.

Upplästes och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 64, angående tullbevillningen;

N:o 65, angående stämpelafgiften;

N:o 66, angående vilkoren för försäljning af bränvin; och

N:o 67, rörande förändrad lydelse af Kongl. förordningen den 14 September 1883, angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Söndagen den 11 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 1/2, 3 e. m.

Anmälades och bordlades Konstitutions-Utskottets utlåtanden:

N:o 18, i anledning af väckt motion om ändring af 107 § Regeringsformen; och

N:o 19, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 7, 11, 12, 28, 32 och 105 Regeringsformen samt § 38 Riksdagsordningen; äfvensom

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 15, i fråga om föreslagen skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förändrade stadganden rörande utarrendering af Lunds domkyrkas hemman.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 49, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel;

N:o 53, i anledning af Riksdagens år 1883 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1881;

N:o 54; angående försäljning af kronolägenheten Låstads qvarnstensbrott i Bergs socken och Vadsbo härad af Skaraborgs län;

N:o 55, angående försäljning af indragna militiebostället Tureholm eller Haapakylä N:o 13 i Norrbottens län;

N:o 56, i anledning af väckt fråga om en utredning rörande de s. k. expensmedlens användande;

N:o 57, angående eftergift af kronan tillerkänd ersättning för försummad byggnads- och odlingsskyldighet å krononybygget Lantto N:o 12 i Sattajärvi by i Norrbottens län;

N:o 58, i anledning af väckta frågor om statens inlösande dels af skattefrälseräntor, dels af den krononotande, som åtföljer patronat-rätt i vissa församlingar eller under annan enskild eganderätt innehafves, samt nämnda räntors och tiendes om omsättning i penningar;

N:o 59, i anledning af väckta frågor rörande lättnader i rustnings- och roteringsbesvär;

N:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse under eganderätt till Vexjö stad af $1\frac{1}{2}$ mantal krono Vexjö Domprostegården;

N:o 61, angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Hammar i Vermlands län; och

N:o 63, angående kronohemmanet Norrbackas upplåtande på vissa vilkor till sällskapet Egeniahemmet.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

N:o 14, angående förordning om rätt till betalning i visst fall för borgade varor;

N:o 15, angående förordning om kungörande af tiden för allmänna tingsammans träden i vissa domsagor samt för afslutande af ting;

N:o 16, angående förordning rörande förändrade bestämmelser om prestexamen;

N:o 17, angående förordning om förändrad lydelse af 3, 58, 69, 88 och 89 §§ i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866;

N:o 18, angående lag om tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom;

N:o 19, angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse;

N:o 20, angående förordning om prestmöte;

N:o 21, angående lag om skydd för varumärken;

N:o 22, angående förnyad grufvestadga;

N:o 23, angående förordning om upphäfvande af 20 kap. 2 § och ändring i 21 kap. 2 § Kyrkolagen;

N:o 24, angående lag om skydd för undervattenstelegrafkablur;

N:o 25, angående lag om ogift qvinnas rätt att vid viss ålder vara myndig;

N:o 26, angående lag om skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård;

N:o 27, om upphäfvande af Strafflagens stadganden angående fängelsestraff vid vatten och bröd jemte dermed sammanhang egande författningar; samt

N:o 28, angående val af fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets memorial N:o 67, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för Riksgäldskontoret.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 17, Stats-Utskottets memorial N:is 65 och 66, Banko-Utskottets memorial och utlåtande N:is 17—19 samt Andra Kammarens protokollsutdrag N:o 236.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att Banko-Utskottets memorial N:o 17 skulle uppföras främst å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Måndagen den 12 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 12 f. m.

Justerades protokollet för den 5 i denna månad.

Föredrogs å nyo och lades till handlingarna Banko-Utskottets den 10 och 11 innevarande Maj bordlagda memorial N:o 17, angående Kamrarnes beslut öfver Utskottets utlåtande N:o 13, i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af Riksbanken.

Justerades ett protokollsutdrag härom.

Föredrogs å nyo och godkändes Konstitutions-Utskottets den 10 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 17, i anledning af väckt motion om ändring af 6 § Regeringsformen.

Föredrogs å nyo och bifölls Stats-Utskottets den 10 och 11 innevarande Maj bordlagda memorial N:o 65, angående sättet för anskaffande af medel till vissa beslutade utgifter för statens jernvägsanläggningar och till lån åt enskilda jernvägar.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 10 och 11 i denna månad bordlagda memorial N:o 66, angående statsregleringen för år 1885.

1 punkten.

Friherre Klinekowström: Mot det nu af Stats-Utskottet framställda förslaget till beslut har jag en liten anmärkning att göra. Stats Utskottet föreslår nemligen här, att den fond på 900,000 kronor, som skulle afsättas, borde blifva afsatt såsom en fond för byggande af ett nytt riksdagshus. Men, mine herrar, mig synes det vara både oklokt och obetänksamt af Riksdagen att nu besluta en sådan fond för ett

*Bildande
af en fond
för nytt
riksdagshus.*

*Bildande
af en fond
för nytt
riksdagshus.*
(Forts.)

sådant ändamål, när, mig veterligt, Riksdagen ännu icke har beslutat byggande af ett nytt riksdagshus. Riksdagen har visserligen gifvit i uppdrag åt Kongl. Maj:t att tillsätta en komité för att rådgöra och bestämma om byggnadsplatser och byggnader för diverse allmänna ändamål, deribland äfven skulle ingå byggande af ett riksdagshus, men mig synes det vara tillräckligt nog, att Riksdagen, när ett riksdagshus blifvit bestämdt att byggas, och när det blifvit bestämdt, huru och hvar ett sådant hus skall byggas, disponerar därför nödiga medel. Att deremot nu binda en så stor summa som 900,000 kronor till en fond endast för ett ändamål, som ännu icke beslutats, det tyckes mig vara temligen oklokt handladt.

Det är därför, som jag vågar framställa det förslag, att denna fond måtte afsättas till Riksdagens framtida disposition hos Riksgäldskontoret, att der vårdas och fruktburgöras, men utan att bestämma, att ändamålet med fonden skulle blifva byggande af nytt riksdagshus. Har Riksdagen afsatt en sådan fond under Riksgäldskontorets vård och ansvar, så är det naturligt, att det endast behöfves ett beslut, att den skall användas till riksdagshus, när vi en gång besluta att bygga ett sådant. När den står under Riksgäldskontorets vård och ansvar och der fruktburgöres, synes det mig mycket ändamålsenligare. Men fördelen af det förslag, jag nu vågar framställa för Kammaren, ligger deri, att, om det skulle inträffa, det Gud förbjude, att staten under någon af de närmast härafter följande riksdagarne har behof af den stora fonden till något annat ändamål — det kan ju hända, att sådant kan inträffa — Riksdagen icke har bundit fast dessa 900,000 kronor för ett ändamål, som kanske då ligger mera aflägsse än det ändamål, för hvilket fonden behöfves. Det är därför som jag vågar hemställa, att Riksdagen skulle, med afslag på det nu af Stats-Utskottet framställda förslaget, besluta följande: att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att Riksdagen beslutar att af nu vid statsregleringen tillgängliga medel afsätta en fond till belopp af 900,000 kronor, som bör under år 1885 af Statskontoret till Riksdagens disposition till Riksgäldskontoret öfverlemnas, samt att åt Riksgäldskontoret uppdraga att för fondens räkning förränta de till Riksgäldskontoret öfverlemnade, fonden tillhörande medel.

Jag får vördsamt anhålla om proposition på detta mitt förslag.

Grefve Sparre: Den föregående talaren önskade visserligen afsättande af fonden, men på ett annat sätt, nemligen att det icke skulle beslutas, för hvilket ändamål anslaget skulle afsättas. Han stödde sitt förslag derpå, att Riksdagen icke beslutat att bygga nytt riksdagshus, och ansåg därför onödigt att nu bestämma nödiga medel för fondens bildande. Det är visserligen sant, att Riksdagen ännu icke beslutat byggande af nytt riksdagshus, och att man icke kommit öfverens om hvar eller när det skall byggas, men en sak tror jag är ganska allmän, och det är åsigten, att ett nytt riksdagshus måste byggas, och det så snart som möjligt. Det rum, som Första Kammaren nu har till samlingssal, är icke tillräckligt rymligt för de ledamöter, som redan finnas, utan hvarje plats är redan anlitad, och ökas antalet

riksdagsmän här, blir det ännu omöjligare att här bereda nödigt utrymme. Vidare torde så väl i akustiskt som andra hänseenden detta hus hafva visat sig olämpligt, och jag tror, att det icke är ett oberrättigadt anspråk, att den, som lemnar sitt arbete och offrar sin tid för att gagna staten, också skall kunna göra det under sådana yttre villkor, att han icke äfventyrar att förlora sin helse. Jag tror derföre, att man kan uttala, att den meningen är temligen allmän, att det icke kan dröja länge, innan vi bygga ett nytt riksdagshus, och det som ligger i Utskottets uttalande tror jag derföre vara fullt berättigadt att uttala. Jag får derföre anhålla om bifall till Utskottets förslag, ty jag tror, att det icke kan skada, att man för ett ändamål, som man anser nödigt, i tid afsätter penningar, och jag tror icke heller, att det kan skada att öppet uttala det behof, som förefinnes. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Bildande af en fond för nytt riksdagshus. (Forts.)

Friherre Klinekowström: De motiv, som Utskottets aktade ordförande framställt till försvar för denna punkt, visa mer än väl svagheten af densamma. Jag vill likasom han afsätta en fond till det belopp, som Stats-Utskottet föreslagit, men jag anser att, till dess att ett riksdagshus byggande blifvit af Riksdagen beslutadt, behöfver icke någon fond för det ändamålet afsättas. När fonden i allt fall är till Riksdagens disposition på vederbörligt ställe deponerad, finnes icke något hinder, att, när Riksdagen beslutar byggande af ett nytt riksdagshus, denna fond må till detta ändamål disponeras. Men, såsom jag nyss hade äran nämna, förefaller det mig alldeles abderitiskt att afsätta till ett visst ändamål en fond, när man ännu icke har bestämt sjelfva ändamålet. Jag tror icke, att någon klok hushållare går till väga på detta sätt, och jag är så litet öfvertygad af Grefve Sparres skäl, att jag vågar fortfarande anhålla om bifall till mitt förslag.

Friherre von Kræmer: Mig synes, att den siste talaren fullkomligt har fått sin önskan uppfylld i Stats-Utskottets betänkande. Det står ju tydligt i sista raderna af motiveringen: »som likväl beloppets afsättning ej kan sägas utgöra ett anslag i egentlig mening, utan detsamma fortfarande komme att stå till Riksdagens disposition». Det är ju således en fond, som fortfarande står till Riksdagens disposition, och ehuru det säges, att den afsättes till byggande af nytt riksdagshus, läser väl deri icke ligga något ovilkorligt hinder för Riksdagen — om så förfärligt bedröfliga finansiella tider skulle inträffa, att denna fond nödvändigt skulle behöfva användas till annat ändamål, som vore ännu angelägnare än att bereda grundlagsenligt utrymme för riksdagens ledamöter — att då till sådant annat ändamål använda densamma. Dessutom hemställer jag, huru denna fond skulle kunna afsättas utan bestämdt ändamål, och om vi kunna grundlagsenligt begära bevillning af fastighet och inkomst i sådant fall, ty denna bevillning kan icke begäras med mindre förslaget slutar på en brist. Icke kan man begära bevillning för att sätta upp en fond in blanco. I så fall finge förslaget göras om och bevillningen

*Bildande
af en fond
för nytt
riksdagshus.
(Forts.)*

minskas med 900,000 kronor och det tror jag icke någon tör anse vara lämpligt.

Jag får således, i likhet med Stats-Utskottets ordförande, yrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre Klinekowström: Jag märker att äfven vid denna såsom vid åtskilliga föregående riksdagar herrar ledamöter af Stats-Utskottet anse, att, därför att Riksdagen beviljat klämman i Stats-Utskottets framställning, den också har bifallit motiven. Men detta är alldeles icke förhållandet, och Stats-Utskottet må en gång för alla lära sig, att det är klämman man bifaller, men icke motiven, hvilka ofta, det hafva vi alla erfarenhet af, äro så uppåt väggarne galna, att de icke gerna kunna biträdas.

Hvad för öfrigt beträffar den svårighet, Friherre von Kræmer talat om, att man skulle nödgas minska bevilningen med 900,000 kronor, om man ville afsätta en fond till Riksdagens framtida disposition utan visst ändamål, finner jag alldeles icke, att det är mot Riksdagens rätt att besluta om en sådan fonds afsättning, helst när vi veta, att vi hafva en mängd stora byggnadsföretag för händer och dessutom andra stora frågor att afgöra. Jag tror visst icke, att det skall väckas någon opposition deraf, att fonden, i stället för att afsättas för ett ändamål, som ännu icke blifvit beslutadt, varder afsatt till Riksdagens framtida disposition. Det kan ju hända, att det kommer ett annat ändamål, som måste gå framför byggandet af riksdagshus. När en gång den komité, som tillsatts på Riksdagens begäran för att utreda frågor rörande behovet af en del större nybyggnader för staten, hinner afgifva sitt förslag, är, om Riksdagen bifaller Stats-Utskottets förslag, denna fond bunden till användande för nytt riksdagshus, äfven om Riksdagen då skulle bestämma, att en annan offentlig byggnad förut skall uppföras. Jag kan icke af Friherre von Kræmers skäl finna min åsigt i ringaste mån rubbad utan vidhåller mitt förslag.

Friherre von Kræmer: På den talarens här vid min sida deduktion, huru vida motiven bifallas med klämman eller icke, inlåter jag mig icke vidare vid detta tillfälle. Det skulle föranleda en för ögonblicket ej lämpad vidlyftighet; men det lär ej i framtiden komma att saknas tillfälle att dertill återkomma.

Jag anförde endast, att det borde vara till hans tillfredsställelse, att af motiveringen framginge, att Utskottet hade tänkt sig saken ungefär på samma sätt som han, men att Utskottet dock grundlagsenligt ansett sig böra gifva fonden ett bestämdt ändamål. Likasom han bibehållit *sin* mening, så vågar jag bibehålla *min*, att man icke kan äska bevilning af svenska folket grundlagsenligt, innan man kan visa, att brist för angifvet, visst ändamål förefinnes, och att bevilning för fyllande af denna brist erfordras. Att afsätta en summa blott in blanco till Riksdagens framtida disposition, eller, såsom den ärade talaren helst torde vilja, till Friherre Klinekowströms framtida disposition, det lär sannerligen icke gå an, eller åtminstone icke kunna tjena såsom skäl att föreslå bevilning för motsvarande be-

lopp. Att åter minska bevillningssumman med ett så stort belopp som det ifrågavarande skulle helt och hållet rubba de grunder, hvarefter bevillningen skall uttaxeras, — och dermed äfven allt kommunalt fyrktal — eller också finge man med vett och vilja föreställa sig, att bevillningen, utgjord efter samma grunder som förut, komme att inbringa 900,000 kronor mindre än den uppenbarligen i verkligheten kommer att utgöra.

*Bildande af
en fond för
nytt riksdagshus.
(Forts.)*

Då beloppet emellertid ställes till Riksdagens disposition, är det ingenting, som hindrar Riksdagen att framdeles, om, såsom sagdt, mot förmodan sådana tider skulle inträffa, att fonden ovillkorligen behöfdes vare sig för en annan byggnad eller för något annat än mer öfverhängande ändamål, tillgripa densamma. Mig synes derföre, som om begge förslagen ginge i samma riktning, endast med den ej oväsentliga skillnaden, att i Stats-Utskottets förslag den grundlagsenliga formen är iakttagen.

Herr Storckenfeldt: Jag ber att få nämna, att jag i allo gillar Friherre Klinckowströms anförande, sådant det lät, då han första gången hade ordet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels ock, af frih. *Klinckowström*, att Utskottets hemställan skulle afslås och Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning på det sätt bifallas, att Riksdagen beslutar att af nu vid statsregleringen tillgängliga medel afsätta en fond till belopp af 900,000 kronor, som bör under år 1885 af Statskontoret till Riksdagens disposition till Riksgäldskontoret öfverlemnas, samt att åt Riksgäldskontoret uppdraga att för fondens räkning förränta de till Riksgäldskontoret öfverlemnade, fonden tillhörande medel.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

2 punkten.

Herr Törneblad: Det är icke för att uttala några betänkligheter mot klämman i sjelfva hufvudsaken, som jag bedt att få ordet, utan det är egentligen för att nu ytterligare fästa uppmärksamheten på det origtiga namn, som här har blifvit begagnadt. Jag ämnar derföre icke göra något yrkande i sak, men jag tror, att det för framtiden kan vara rätt ändamålsenligt, att uppmärksamheten litet mera fästes derpå, att »statsverkets grundfond» icke är den rigtige benämningen på ifrågavarande belopp. En grundfond skall naturligtvis vara något, såsom sjelfva namnet antyder, mer eller mindre orubbadt och som tjenar till grund och underlag för den verksamhet, som utöfvas mera så der obestämdt och vexlande. Denna fond är i sjelfva verket långt ifrån att vara orubblig. Tvärt om är dess natur till största delen så beskaffad, att den är, som man säger, ute och

*Förstärkande
af statsverkets
grundfond.*

Förstärkande af statsverkets grundfond. går. Statskontorets kassaförlag eller något dylikt vore otvifvelaktigt den rätta benämningen och en benämning, som icke skulle tjena till att underhålla origtiga föreställningar om beskaffenheten af denna anslagssumma. Men, såsom sagdt, jag gör intet yrkande utan har endast velat erinra härom.

(Forts.)

Herr Samzelius: Då något yrkande icke blifvit framställt, kunde det vara öfverflödigt att yttra sig i denna sak; men då den ärade talaren påstod, att fonden icke hade beständighet, får jag upplysa, att han derutinnan misstagit sig. Det företages nemligen icke någon rubbning i fonden, utan att Riksdagen beslutat sådant. Uppstå öfverskott, läggas de till Statskontorets reserverade medel. Benämningen är bibehållen sedan längre tider tillbaka och statsverkets grundfond har varit oförändrad under flera tiotal af år. Den utgjorde flere år omkring 5 millioner kronor och bibehölls oförändrad, men det har under senare tid visat sig, att det varit af behof att förstärka denna grundfond, och dertföre har Riksdagen vid åtskilliga tillfällen behagat lägga belopp till densamma, hvarigenom den vuxit så, att den snart tyckes hafva kommit upp till det belopp, som verkligen behöfves. Jag kan dertföre icke se, att det ligger något orätt i att kalla den grundfond, om den också kan användas såsom rörelsekapital. Det är nemligen så, att statsutgifter måste delvis bestridas med inkomster, som först under följande är inflyta, och då är det nödvändigt, att Statskontoret, som har grundfonden, använder af densamma. Jag tror icke, att deri ligger något orätt eller att benämningen för den skall bör ändras. Jng har blott velat meddela detta, för att Kammaren icke må komma till den åsigten, att den nu använda benämningen är så origtig, som den föregående ärade talaren velat antyda.

Grefve Sparre: Jag begärde ordet endast för att yrka bifall till Utskottets förslag, men jag önskar på samma gång uttala, att jag delar den förste ärade talarens mening, att det vore önskligt att denna fond erhöles ett annat namn, som bättre tillkännagäfve dess ändamål än benämningen statsverkets »grundfond». Nu kan nemligen mången föreställa sig, att det finnes en fond af penningar, som äro att tillgå när som helst. Men så är ingalunda förhållandet. Den s. k. grundfonden är egentligen en förlagsfond, afsedd att ersätta de skattetitlar, som icke inflyta samma år, för hvilket de äro anvisade, utan först året derefter.

Jag har endast velat till protokollet uttala detta.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och Utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan bifölls.

3 och 4 punkterna.

Biföllos.

Föredrogs å nyo Banko-Utskottets den 10 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande och memorial: Förstärkande af statsverkets grundfond.

N:o 18, i fråga om ändringar i gällande reglemente för Riksbanken. (Forts.)

1—5 punkterna.

Biföllos.

6 punkten.

Lades till handlingarna.

N:o 19, angående instruktion för nästa Riksdags Banko-Utskott.

Bifölles.

Föredrogs Andra Kammarens den 10 och 11 innevarande Maj bordlagda protokollsutdrag N:o 236, utvisande, att nämnda Kammarer vid behandling af sitt Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 24, med ledning af Första Kammarens beslut i fråga om föreslagna tillägg till Kongl. förordningen om mått och vigt af den 22 November 1878, bland annat beslutit att, beträffande ett ifrågasatt rymdmått för torra varor om 150 liter, vidblifva sitt förut fattade beslut, vid hvilket förhållande detta ärende, jemlikt stadgandet i 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, å nyo öfverlemnats till Första Kammarer för att tagas under ytterligare ompröfning. Ifrågasatt tilllägg till förordningen om mått och vigt den 22 Nov. 1878.

Herr Stråle, Wilhelm: Såsom Kammarer behagade af det upplästa protokollsutdraget inhemta, har Andra Kammarer icke biträdt det temligen omfattande förslag till tillägg till den Kongl. förordningen, som Första Kammarer beslutit, och icke heller i afseende på det ifrågasatta rymdmåttet för torra varor om 150 liter har Andra Kammarer antagit Första Kammarerens förslag, utan vidblifvit sitt beslut i frågan.

Då nu enligt mitt förmenande Andra Kammarerens redaktion icke är af beskaffenhet att böra föredragas, hemställer jag, att Kammarer behagade, med afslag å Andra Kammarerens hemställan, vidhålla sitt i ämnet fattade beslut.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, beslöt Kammarer vidhålla det beslut, Kammarer i förevarande hänseende redan fattat.

Förelagen Föredrogs Konstitutions-Utskottets under gårdagen bordlagda
 ändring af utlåtande N:o 18, i anledning af väckt motion om ändring af 107 §
 107 § Regeringsformen.

(Forts.)

Friherre Klinckowström: Jag inser mer än väl, att i Riksdagens nu innevarande elfte timme ingenting vidare kan åtgöras åt denna min motion, men det må dock tillåtas mig att, så godt jag förstår, gifva skäl för det beklagande deröfver, som jag uttalat.

Konstitutions-Utskottet har i början af sitt utlåtande öfver min motion — det måste jag tacksamt erkänna — sagt, att icke allting är väl bestämdt med den granskning af statsrådsprotokollen, som det åligger Utskottet att vid hvarje riksdag verkställa, i ty att händelser kunna inträffa, »då Konstitutions-Utskottet, oakadt all använd uppmärksamhet, kommit att förbise felaktigheter, hvartill Konungens rådgifvare gjort sig skyldiga i fråga om användandet af statens medel.» Detta är mycket väl sagdt och enligt min tanke också mycket sant och riktigt, men sedermera har Utskottet efter mitt förmenande helt och hållet kommit vilse i grundlagarnes labyrint. Utskottet har till och med åtagit sig ett slags clairvoyance rörande min ringa person, då det tror att jag har haft en helt annan mening med min motion, nemligen att föreslå en förändring af § 106 Regeringsformen, ehuru jag uttryckligen har skrivit »sista stycket af Regeringsformens 107 § » Jag ber Konstitutions-Utskottet vara öfvertygad derom, att jag nog haft ögonen öppna, när jag vågade framställa mina anmärkningar, och det bevisar äfven den orlofsedel, som Utskottet deröfver gifvit, men emellertid måste jag beklaga, att Utskottet sannolikt saknat tid, emedan det, såsom bekant, är Utskottet tillåtet att icke framställa de medel, hvarigenom Konungens rådgifvare verkligen blifva fullt ansvariga för sina råd och åtgöranden vid utanordnandet af statsmedlen.

Utskottet har sagt, att en strängare kontroll visserligen kunde vara behöflig, men Utskottet har icke närmare angifvit, huru en sådan skulle kunna åstadkommas, annat än genom att hänvisa till 106 § Regeringsformen. Men om Utskottet behagar genomläsa denna paragraf, så börjar den sålunda: »Finner Utskottet af dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot» etc. »uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag» etc. etc., »då skall Konstitutions-Utskottet ställa en sådan under tilltal af Justitieombudsmannen inför Riksrätten» etc. Men här är alls icke fråga om något annat än att, jemte denna granskning af statsrådsprotokollen för det senast före riksdagens sammanträdande förflutna året, Riksdagen och Konstitutions-Utskottet äfven skulle få rätt att draga Konungens rådgifvare till ansvar för det sätt, hvarpå statsmedel hafva blifvit utanordnade mot den nyss nämnda paragrafen Regeringsformen, och detta, mine herrar, kan egentligen icke i hela sin vidd ske förr än statsräkenskaperna blifvit af statsrevisorerna behörigen granskade, och vederbörande myndigheter blifvit deröfver hörda, samt allt detta i den tryckta revisionsberättelsen blifvit i vederbörlig ordning lemnadt i Riksdagens hand. Visserligen är det sant, att jemte Konstitutions-Utskottet äfven hvarje enskild riksdagsman eger rätt att, om han finner sig dertill befogad,

anklaga Konungens rådgifvare inför Konstitutions-Utskottet, men detta kan ju icke ske, förr än man har dessa reviderade statsräkenskaper i sin hand och har läst dem, ty hvarken Riksdagen i sin helhet eller enskilde riksdagsmän hafva tillträde till statsrådsprotokollen, utan dessa granskas och läsas endast af Konstitutions-Utskottet.

*Föreslagen
ändring af
107 § Rege-
ringsformen.*
(Forts.)

Alla de personer, jag rådfört mig med, hafva därför med mig varit ense derom, att det ligger en ofullkomlighet i denna paragraf Regeringsformen, jemförd med 5 § Ansvarighetslagen för Statsrådets ledamöter, deri, att icke beträffande statsrådets ansvarighet för utanordning af statsmedel och de råd, de dervid gifvit, någon anklagelse kan ega rum mot dem, sedan statsrådsprotokollen blifvit af Konstitutions-Utskottet granskade och godkända. Såsom ett ytterligare bevis för att så verkligen är förhållandet kan jag, mine herrar, anföra icke blott ett utan flera års revisioner, deri Stats-Utskottet på de anmärkningar, som statsrevisorerna hafva gjort angående så beskaffade fel och underlåtenhetssynder, har svarat: ja, ni har ganska rätt i den och den anmärkningen, men det är nu för sent att göra anmärkning derpå, sedan statsrådsprotokollen hafva blifvit vederbörligen granskade, och Riksdagen derå lemnat décharge redan två år förut.

Denna fara är numera, såsom herrarne känna, något minskad derigenom att — tack vare Kongl. Maj:ts omsorg och bemödanden — statsverksräkenskaperna hädanefters komma att lemnas oss ett år tidigare, än förut har skett, men det blir ändå ett år för sent, ty t. ex. i år har Konstitutions-Utskottet granskat 1883 års statsrådsprotokoll, men statsverkets räkenskaper haiva icke blifvit reviderade för något senare år än 1881 och vid nästa riksdag komma 1884 års statsrådsprotokoll att granskas, men det blir endast 1882 och 1883 års statsverksräkenskaper, som då på en gång lemnas i Riksdagens hand. Det års räkenskaper, för hvilket statsrådsprotokollen blifvit granskade af Konstitutions-Utskottet, finnas sålunda ännu icke tillgängliga, och man kan därför icke se, hvilka felaktigheter i medlens utanordning, som kunna hafva blifvit begångna af Konungens rådgifvare.

Skola 64 och 65 §§ Regeringsformen blifva en sanning och kunna till fullo tillämpas, så att Konungens rådgifvare verkligen kunna ställas till ansvar för en så vigtig del af sitt ansvarsfulla värf som utanordning af stadsmedlen, då måste på ett eller annat sätt en förändring ske i grundlagen, så att Konungens rådgifvare verkligen kunna dragas till ansvar för förseelser af detta slag.

Jag kan naturligtvis nu icke yrka något emot Konstitutions-Utskottets betänkande, ty det är mycket för sent på riksdagen, men jag ser med glädje, att icke så få af Andra Kammarens ledamöter af Konstitutions-Utskottet hafva delat min uppfattning eller åtminstone reserverat sig mot Konstitutions-Utskottets beslut, och jag skall glädja Konstitutions-Utskottets ärade ordförande, i fall, såsom jag hoppas, han äfven vid nästa riksdag här intager sin plats, med att förklara, att denna fråga alldeles icke är död utan sannolikt redan då eller någon af de närmaste riksdagarna derefter skall å nyo framkomma till förnyad behandling.

Föreslagen
ändring af
107 § Regeringsformen.
(Forts.)

Herr Hallenborg: Då den siste ärade talaren icke har gjort något yrkande, skulle jag egentligen icke behöfva uppträda i denna fråga, men jag anser mig dock böra yttra några ord för att bemöta hans påstående, att Utskottet skulle hafva orätt, då det hänvisar till 106 § Regeringsformen.

Utskottet säger i sitt betänkande: »Det lagbud, hvars utsträckta användning detta förslag afser, är 106 § Regeringsformen.» Nu stadgas i § 65 Regeringsformen: »Dessa medel må icke annorlunda användas, än fastställt blifvit; varande statsrådets ledamöter ansvarige om de låta afvikelse derifrån ega rum» etc. Och i § 106 Regeringsformen heter det: »Finner Utskottet af dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot . . . uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, . . . då skall Konstitutions-Utskottet ställa en sådan under tilltal af Justitieombudsmannen inför riksrätten» etc.

När då statsmedlen enligt § 65 Regeringsformen skola användas såsom föreskrifvet blifvit, så ligger det ju i sakens natur, att det statsråd, som icke iakttagit detta, handlar i uppenbar strid mot grundlagen och därför på grund af § 106 Regeringsformen bör tilltalas. Detta tilltal blir åtal, och åtalet måste ske på sätt 106 § Regeringsformen föreskrifver, nemligen så, att justitieombudsmannen anbefalles att väcka åtal inför riksrätt, och det är ju klart, att det blott är för fel af mycket stor betydelse som detta skall ske. Om nu Konstitutions-Utskottet kunde riktigt granska hvarenda regeringshandling, så ligger det ju i öppen dag, att knappt någon felaktig åtgärd i denna del skulle kunna passera oanmärkt, ty då hvarje anordning måste ske på grund af ett Kongl. bref, då hvarje Kongl. bref måste stödja sig på ett af regeringen fattadt beslut, och då Konstitutions-Utskottet har rätt att granska icke blott statsrådsprotokollen utan äfven de Kongl. brefven, så torde man vara berättigad att antaga, att alla svårare anledningar till anmärkning upptäckas. Men det ligger i sakens natur, att många fall kunna förekomma, då ett och annat kan passera oanmärkt, och då frågas: kan man antaga, att de fel, som Friherre Klinekowström åsyftar, kunna vara af sådan betydelse, att de, i händelse de blefve upptäckta, skulle föranleda till någon åtgärd, vare sig till en anmälan enligt § 107 Regeringsformen eller till åtal inför riksrätt enligt § 106 Regeringsformen?

Utskottet tror icke, att detta är fallet, och finner därför ingen ändring vara af nöden. Det har visat sig under många år, att icke något sådant fall har förekommit, och Utskottet är fullkomligt öfvertygadt, att om något sådant fall i framtiden skulle inträffa, så kan rättelse vinnas på annat sätt, äfven om det kriminella ansvaret icke kan komma att tillämpas.

Grundtanken i motionen är, såsom Utskottet har erkänt, mycket riktig, men med afseende på konsekvenserna torde det icke vara skäl att vidtaga någon grundlagsförändring, då inga omständigheter hafva inträffat, som göra en sådan ändring behöflig eller nödig.

Jag anhåller om bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Jag kan verkligen icke lemna det anförande alldeles obesvaradt, som Konstitutions-Utskottets ärade ordförande nyss haft rörande denna fråga. Han är så inne i Konstitutions-Utskottet och dess allsmåttiga åtgöranden, att han tyckes hafva glömt, att hvarje ledamot af Riksdagen äfven har rättighet att, om han finner sig dertill befogad, genom anmälan inför Konstitutions-Utskottet draga Konungens rådgifvare till ansvar, och på hvad sätt skall en ledamot af Riksdagen, som icke har lyckan att vara ledamot af Konstitutions-Utskottet, kunna göra detta annat än genom att få statsverkets räkenskaper i sin hand med af vederbörande myndigheter deröfver till Kongl. Maj:t lemnade förklaringar. Man måste därför äfven tänka på den stora mängd af riksdagsmän, som icke äro ledamöter af Konstitutions-Utskottet, och för dem är det ganska viktigt att kunna tillse, att icke, såsom hittills ofta har skett, ganska svåra anmärkningar rörande medels utanordning kunna framställas, utan att vederbörande Konungens rådgifvare därför blifva dragna till vederbörlig näpst och ansvar. Det tror jag ingen, som tänker rätt och icke har några förutfattade meningar, skall kunna förneka. Jag har i det fallet med stor glädje rådfört mig just i denna fråga med åtskilliga af Konungens rådgifvare, och de hafva i princip erkänt, att, när fråga är om ansvar, så bör äfven ansvar kunna åläggas, men nu är det, mine herrar, faktiskt omöjligt att för ett år, hvars statsrådsprotokoll äro granskade, draga Konungens rådgifvare till ansvar för ett förbiseende att iakttaga rikets sannskyldiga nytta eller ett fel mot 106 § Regeringsformen. Detta kan omöjligen länge få fortåra på samma sätt.

Jag har emellertid intet yrkande att göra.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och det förevarande utlåtandet godkändes.

Föredrogs och godkändes Konstitutions-Utskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande N:o 19, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 7, 11, 12, 28, 32 och 105 Regeringsformen samt § 38 Riksdagsordningen.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets under gårdagen bordlagda memorial N:o 67, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för Riksgäldskontoret.

Angående
förändrade
stadganden
om ut-
arrendering
af Lunds
domkyrkas
hemman.

Föredrogs Första Kammarens Tillfälliga Utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtande N:o 15, i fråga om föreslagen skrivelse till Kongl. Maj:t angående förändrade stadganden rörande utarrendering af Lunds domkyrkas hemman.

Herr Stråle, Wilhelm: Af Utskottets betänkande behagade Kammaren inhemta, att genom Kongl. stadgan den 17 November 1859 är föreskrifvet, »att Lunds domkyrkoherman nu mera skola utarrenderas på lika lång tid, som för kronans egendomar är eller kan blifva bestämd, och skall domkyrkorådet utse trenne sakkunnige värderingsmän, hvilka efter undersökning på stället föreslå arrendebeloppet, hvarefter domkyrkorådet med ledning deraf och af andra arrenden i orten skall uppgöra förslag till minimi- och maximibelopp. Sedan derefter länets hushållningssällsups förvaltningsutskott häröfver blifvit hördt, utsätta Konungens Befallningshafvande och biskops-embetet minimum och maximum, ej understigande en tunna säd af hvarje uppskattadt tunnland. Det af nämnda myndigheter fattade beslutet får endast af domkyrkorådet överklagas; och skola sådana klagomål ingifvas till Kammarkollegium, hvilket embetsverk jemväl i de fall, då Konungens Befallningshafvande och biskops-embetet vid bestämmandet af arrendenas maximi- och minimibelopp icke kunnat varda ense, eger att dem emellan skilja.»

Andra Kammarens Tillfälliga Utskott antyder att under senare tider Konungens Befallningshafvande och biskops-embetet ofta stannat i olika beslut, i det att biskops-embetet påyrkat ett högre arrendebelopp; att vidare besvär blifvit anförda af domkyrkorådet hos Kammarkollegium; att Kammarkollegium i de flesta fall gillat biskops-embetets mening; att detta förhållande väckt någon förundran i orten; samt att länets hushållningssällskap, som skall höras öfver upprättade förslag till arrenden, anmält, att under de förhållanden, som på senare tider visat sig, hushållningssällskapet ansett sig icke vidare böra afgifva något sådant utlåtande. Utan att tillåta sig något yttrande i fråga om den rätt till åboskap, som *fordom* tillkommit arrendatorerne af omförmälda hemman, har dock Första Kammarens Tillfälliga Utskott ansett sig böra antaga, att samma hemman höra till de lägenheter, hvilka enligt 10 § af Kongl. stadgan den 17 November 1859 innehafvas af domkyrkan i Lund med full eganderätt och skola för domkyrkans räkning utarrenderas. »Och vid sådant förhållande» — säger Utskottet vidare — »lära, beträffande bestämmelsen af maximibelopp för arrende, arrendatorerne svårigen kunna tillerkännas en besvärsmålsrätt, som icke tillkommer arrendatorer af statens domäner; och är i detta senare hänseende en fullständig utredning framlagd af Kammarkollegium genom ett den 6 April 1868 uti särskildt besvärsmål afgifvet, af Kongl. Maj:t godkändt utlåtande», och har med åberopande häraf Utskottet hemställt, att Första Kammaren icke må biträda Andra Kammarens ofvan omförmälda beslut.

I detta Utskottets beslut har jag för min del instämt, ehuru jag skulle helst önskat, att, då jag icke kan undgå att behjerta de förhållanden, som motionären och Andra Kammarens Tillfälliga Utskott påpekat, Första Kammarens Tillfälliga Utskott framlagt ett särskildt

förslag i ämnet. Men i riksdagens sista timme tror jag icke att det är lämpligt att framkomma med något särskildt förslag, och jag skall därför endast anhålla att till protokollet få antecknad den åsigt, jag i denna fråga hyser.

Då förslag till maximi- och minimibelopp, såsom jag nyss nämude, prövas af Konungens Befallningshafvande och biskopsembetet, synes det vara klart, att, om dessa båda myndigheter blifva ense, frågan bör vara slutligen afgjord. Enligt nu gällande författning har emellertid domkyrkorådet rättighet att klaga. En sådan besvärsmått finner jag för min del icke böra tillkomma domkyrkorådet, alldenstund biskopen, som är kyrkans högste målsman på platsen, haft tillfälle att yttra sig i frågan; och har han dervid blifvit ense med Konungens Befallningshafvande, synes det mig vara mindre förmenligt, att domkyrkorådet skall kunna öfverklaga deras beslut. Blifva åter Konungens Befallningshafvande och biskopen icke ense om beslutet, så måste saken afgöras på något sätt, och då finnes ingen annan utväg än att hänskjuta densamma under högre myndighet. Denna myndighet borde enligt min åsigt icke vara Kammarkollegium utan Domänstyrelsen. Kammarkollegium är numera befriad från befattningen med statens domäner; och den erfarenhet uti hithörande frågor, som erfordras, torde väl ännu förefinnas i Kammarkollegium, men kommer antagligen att så småningom derstädes upphöra. Domänstyrelsen åter sysselsätter sig snart sagdt hvarje dag med sådana frågor och vet mycket väl, hvad erfarenheten visar rörande arrendebeloppen för statens domäner; och jag föreställer mig, att om dessa frågor komme till Domänstyrelsen, så skulle ingen få skäl att beklaga sig öfver de arrendebelopp, som af denna styrelse komme att fastställas.

Men — såsom sagdt — att i riksdagens sista timme framkomma med något nytt förslag anser jag icke lämpligt, utan jag har endast velat till protokollet få antecknad det sätt, hvarpå denna fråga efter min åsigt bör lösas.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Koekum: Då Utskottets ordförande, i det yttrande han haft, förklarar sig anse, att något borde göras för att få dessa oegentligheter, som inträffat vid utarrendering af Lunds domkyrkohegman, afhjelpa, så skulle jag heldre hafva önskat, att han slutat med att yrka bifall till Andra Kammarens skrivelseförslag. Såsom herrarne se af betänkandet, äro dessa förhållanden mycket egendomliga och hafva väckt en viss uppmärksamhet i provinsen. Det försiggår en i högsta grad varsam pröfning af dessa arrenden, alldenstund domkyrkorådet sjelf utser värderingsmän, och de belopp, som utsättas, prövas af Konungens Befallningshafvande och förvaltningsutskottet. Men oakadt allt detta har biskopsembetet upprepade gånger höjt maximibeloppen, och detta verkar naturligtvis missnöje hos arrendatorerne, då de se, att vid de sakkunnige personernas omdöme icke fästes afseende af den myndighet, som har att afgöra saken och som är främmande för dithörande förhållanden. Då detta skrivelseförslag behandlades inom Andra Kammarerna, så gick det igenom utan att den minsta gensaga gjordes deremot, oakadt i Andra

Angående förändrads stadganden om utarrendering af Lunds domkyrkas hegman.
(Forts.)

*Angående
förändrade
stadganden
om ut-
arrendering
af Lunds
domkyrkas
hemman.*

(Forts.)

Kammaren fans en ledamot af domkyrkorådet, som tillika är vice ordförande i Lag-Utskottet och sålunda icke obekant med frågan. Med anledning häraf anhåller jag om bifall till Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande i denna punkt.

Herr Anderson, Albert: Af den skrivelse, som hushållnings-sällskapets förvaltningsutskott afåtit till Konungens Befallningshafvande och som är intagen i detta betänkande, framgår, att förvaltningsutskottet funnit sig förnuäradt deraf, att biskopsambetet och Kammarkollegium ansett ett högre arrende för Lunds domkyrko-hemman böra bestämmas, än som förvaltningsutskottet tillstyrkt. För min del erkänner jag fullkomligt förvaltningsutskottets erfarenhet och har förtroende för det sätt, hvarpå det fullgjort sina ifråga-varande uppdrag; men jag ber på samma gång att få omnämna de förbållanden, som uti förevarande fall förekommit.

Hvad som här åsyftas afser arrendenas bestämmande för 19 särskilda domkyrko-hemman, alla belägna i trakten af Lund. Domkyrkorådet utsåg för verkställande af denna uppskattning tre för-rättningsmän, hvilka uppgjorde förslag till maximi- och minimi-arrenden. Dessa förslag granskades af förvaltningsutskottet, som dervid höjde arrendena för en ganska stor del af hemmanen med 10 procent, men lemnade de öfriga arrendebeloppen orubbade. Förslaget granskades äfven af domkyrkorådet, som är domkyrkans målsman. Domkyrko-rådet kom till något högre belopp. Konungens Befallningshafvande omfattade förvaltningsutskottets åsigt och föreslog biskopen att deri instämma. Men biskopen svarade i ett bref af den 28 Mars 1883 på följande sätt:

»Med återställande af remitterade handlingarne får jag till svar härå meddela, att jag icke anser mig kunna frångå de af Domkyrko-rådet, efter sorgfällig pröfning i hvarje särskildt fall, föreslagna maximi- och minimi-arrendeafgifter, som synas mig vara grundade på rättvisa och billighet icke mindre emot arrendeinnehafvarne än jordegaren, i hvilket afseende jag tillåter mig ytterligare återropa:

att jag på grund af min embetsställning har mig tillförlitligen bekant, att de presterskapet på lön anslagna annex- och mensal-hemman i Skåne, som utarrenderas efter grunderna i Kongl. brefvet den 12 November 1858, betinga jemförelsevis vida högre arrende-afgifter, än de af domkyrkorådet nu föreslagna;

att efter inhemtade upplysningar det lär kunna för ostridigt anses, att ingen enskild person, om han haft att på arrende upplåta ifrågavarande domkyrko-hemman, skulle hafva erbjudit så billiga arrendeafgifter, som de utaf domkyrkorådet nu föreslagne; och

att veterligt är, att vid ofta förekommande öfverlåtelser af arren-den till domkyrko-hemman höga afträdessummor betingas, hvilket för-faringssätt, till skada för hemmanen, uppmuntras, om arrendeafgifterna sättas alltför låga.»

När nu Konungens Befallningshafvande och biskopen sålunda icke kunde komma öfverens, tillhörde det Kammarkollegium att skilja dem emellan. Men detta sker icke i form af vanliga besvär, ty Kammarkollegium har vid pröfningen af en sådan fråga icke annat

att göra än att rätta sig antingen efter den ena eller andra myndighetens mening, men får icke gå någon medelväg dem emellan. Handlingarne inkommo till Kammarkollegium. Dervid fann man, att det största maximibelopp, som på något ställe af domkyrkorådet föreslagits, var 9 kubikfot 6 kannor spanmål, hälften råg och hälften korn, för hvarje tunnland. Då bestod jorden af god lermylla och mergel i god växtkraft. Det högsta maximibelopp, som förvaltningsutskottet föreslagit, var 8 kubikfot 7 kannor spanmål, hälften råg och hälften korn, per tunnland. Nu gällde 9 kubikfot 6 kannor sådan spanmål 24 kronor 50 öre. Förvaltningsutskottets uppskattning motsvarade deremot 22 eller 23 kronor tunnlandet. För de öfriga hemmanen voro arrendebeloppen mindre, i mån som jorden var sämre. För att nu afgöra, hvilken som hade rätt i detta fall, sökte man att få uppgifter från domänstyrelsen. Deraf fann man, att för egendomar i samma trakt, som blifvit utarrenderade, maxiniarrendet bestämts till 29 kronor tunnlandet för jord, som bestod af lermylla och mergel. Ett annat hemman, der jorden utgjordes af sandjord på lerbotten, bevingade ett arrende af 25 kronor tunnlandet. Dessa uppgifter om arrenden af statens egendomar gäfvos, så vidt vi i ett centralt embetsverk voro i stånd att bedöma, stöd för det antagande, att det af domkyrkorådet föreslagna arrendet icke var för högt.

Det har synt mig af så väl motionen som Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, såsom om man hyste den föreställningen, att domkyrkoarrendatorerne skulle vara berättigade till något lindrigare arrenden än andra arrendatorer af publika hemman. Så vidt jag kan finna, är detta icke förhållandet; ty i 1859 års stadga och flere andra författningar heter det uttryckligen, att kyrkan har full eganderätt öfver sina hemman. Och om denna kyrkans rätt skulle grunda sig på något annat än eganderätt, så gällde helt andra bestämmelser i afseende på ränta eller afrad.

Jag har icke något yrkande att framställa utan har endast velat meddela dessa upplysningar.

Herr Stråle, Wilhelm: Det förekommer mig, såsom om arrendatorerna af ifrågavarande hemman hyste någon föreställning, att de vore berättigade till större fördelar än vanliga arrendatorer af statens egendomar. Denna uppfattning står dock, såsom den siste talaren yttrade, i strid med 1859 års stadga, der det heter: »domkyrkans öfriga hemman och lägenheter, hvilka af henne innehafvas under full eganderätt och icke få till skatte säljas, skola för domkyrkans räkning utarrenderas, hvarje gång för så lång tid, som för utarrendering af kronans egendomar är eller kan blifva stadgad.» Det skulle väl vara något i vårt land ovanligt, om arrendator af annans egendom skulle få rättighet att klaga öfver det maximibelopp, som vederbörande myndighet fastställt. Skulle en sådan rätt tillerkännas dessa arrendatorer, så borde väl med samma skäl och på samma grund en dylik rätt tillerkännas arrendatorer af statens domäner. Man kan lätt förutse, hvart ett sådant stadgande skulle leda, och huru domänförvaltningen skulle blifva öfverhopad med klagomål vid alla dessa mångfaldiga utarrenderingar. För min del tror jag, att med

*Angående
förändrade
stadganden
om ut-
arrendering
af Lunds
domkyrkas
hemman*
(Fortf.)

Angående förändrade stadganden om utarrendering af Lunds domkyrkas hemman.
(Forts.)

våra nuvarande administrativa principer det är omöjligt att tillerkänna arrendatorer en sådan rätt. Jag skulle, såsom jag nyss nämnde, helst önskat att lösa frågan på annat sätt, helst som jag hör, att i den föreliggande speciella frågan Kammarkollegium inhemtat Domänstyrelsens yttrande; men då det nu är för sent att vid denna riksdag framkomma med något nytt förslag, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till den af Utskottet gjorda hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan derpå att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut; hvarefter propositionen på bifall till Utskottets hemställan förnyades och förklarades vara med öfvervägande ja besvarad.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, N:o 50, till Konungen, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel.

Anmäldes och bordlades Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 11, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

Justerades ett protokollsutdrag för gårdagen och sex protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl 1 c. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Tisdagen den 13 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades protokollen för den 6 i denna månad.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets memorial:

N:o 68, med förslag till stadganden i Riksgäldskontorets reglemente, angående dels de under innevarande riksdag på Riksgäldskontoret anvisade utgifter, dels Riksgäldskontorets upplåning och dels fond för nytt riksdagshus;

N:o 69, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för Riksgäldskontoret; och

N:o 70, angående den nya riksstaten.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 38, dels om jernvägsbyggnader för statens räkning samt om inköp och ombyggnad af Sundsvall—Torpshammars jernväg, dels om lån åt vissa enskilda jernvägsbolag;

N:o 45, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel;

N:o 51, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel;

N:o 52, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel;

N:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om eftergift af kronans rätt till vissa danaarf; och

N:o 72, angående beräkningen af statsverkets inkomster.

Upplästes och godkändes Banko-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

N:o 73, till Konungen, med reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning; samt

N:o 74, till fullmäktige i Riksbanken, med öfverlemnande af bankoreglementet.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag *dels* till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 68, rörande vidtagande af åtgärder för att gifva undervisningen i folkskolorna en mera praktisk karakter; och

N:o 71, angående statistisk utredning med hänsyn till en mer eller mindre utvidgad politisk rösträtt;

dels äfven till paragrafer i riksdagsbeslutet:

N:o 33, angående statsregleringen;

N:o 34, angående statsregleringen; samt

N:o 35, angående åtskilliga på grund af § 89 Regeringsformen väckta frågor.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets under gårdagen bordlagda betänkande N:o 11, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammarerna åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 2 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 14 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 8 e. m.

Föredrogos och biföllos Stats-Utskottets under gårdagen bordlagda memorial:

N:o 68, med förslag till stadganden i Riksgäldskontorets reglemente angående dels de under innevarande riksdag på Riksgäldskontoret anvisade utgifter, dels Riksgäldskontorets upplåning och dels fond för nytt riksdagshus;

N:o 69, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för Riksgäldskontoret; och

N:o 70, angående den nya riksstaten.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 69, angående stämmoböters utbytande mot en viss indrifningsafgift;

N:o 70, med ny riksstat;

N:o 75, angående sättet för anskaffande af medel till vissa beslutade utgifter för statens jernvägsanläggningar och till lån åt enskilda jernvägar;

N:o 76, angående upprättadt nytt reglemente för Riksgäldskontoret; och

N:o 77, angående fond för nytt riksdagshus och förstärkande af statsverkets grundfond.

Upplästes och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelse, N:o 78, till Konungen, angående bevilning af fast egendom och af inkomst.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

N:o 29, angående vissa ändringar och tillägg i gällande lagstiftning om äkta makars inbördes egendomsförhållanden;

N:o 30, angående lagbestämmelser i syfte att större trygghet mot förlust, än nu gällande förordning angående förlagsinteckning lemnar, beredes förlagsgifvare, då förlagstagare till annan öfverlåter bruk, grufva, fabrik eller inrättning, för hvars drifvande förlagslån blifvit mot förlagsinteckning lemnadt;

N:o 31, angående lagbestämmelser för ordnande af de rättsförhållanden, som uppstå mellan kommunerna och enskilde i följd af fastställande af planer för eller vid utförande af beslut om reglering af gator, torg eller allmänna platser i stad eller i köping eller å annan ort, för hvars bebyggande stadganden, lika med de för stad gällande, anses böra på grund af befolkningens täthet tillämpas;

N:o 32, om utsträckt tillämpning af de i förordningen den 15 Oktober 1880 meddelade särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmätning af jernväg, så ock i fråga om förvaltning af jernväg under konkurs;

N:o 36, angående statsregleringen;

N:o 37, angående statsregleringen;

N:o 39, angående reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning;

N:o 40, angående statsregleringen;

N:o 41, angående statsregleringen;

N:o 42, angående statsregleringen;

N:o 43, angående statsregleringen;

N:o 44, angående statsregleringen;

N:o 45, angående stämpelafgiften;

N:o 46, rörande förändrad lydelse af Kongl. förordningen den 14 September 1883, angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

N:o 47, angående villkoren för försäljning af bränvin; samt

N:o 48, angående tullbevilningen.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde.

Tillkännagafs, att Kongl. Maj:t låtit genom offentligt anslag bjuda och kalla Riksdagens samtliga ledamöter att Torsdagen den 15 innevarande månad, efter förrättad gudstjenst, sig å rikssalen infinna, för att enligt 36 § Riksdagsordningen af Kongl. Maj:t i nåder hemförlofvas.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 14 Maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till paragraf i riksdagsbeslutet, N:o 38, angående bevillning af fast egendom samt af inkomst.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter Kammar-
ren åtskildes.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Torsdagen den 15 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Herr Grefven och Talmannen samt Kammarens ledamöter afgingo kl. nära 11 f. m. till Storkyrkan, der riksdagspredikan hölls af vice Komministern P. J. T. Carlson. Efter gudstjenstens slut begaf sig Kammaren till rikssalen, der jemväl Andra Kammaren infann sig. Sedan Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet von Krusenstjerna uppläst Kongl. Maj:ts nådiga förordnande för Hans Excellens Herr Statsministern Thyselius att å Kongl. Maj:ts vägnar afsluta Riksdagen, samt Herrar Talmännen, hvar för sig, framfört Kamrarnes undersåtliga välönskningar, och riksdagsbeslutet blifvit af Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet uppläst, förklarade, å Kongl. Maj:ts vägnar, Hans Excellens Herr Statsministern riksdagen vara afslutad.

Efter det Kammarens ledamöter återkommit till samlingsrummet och der intagit sina platser, uppstod Grefve *Lagerbjelke* från talmansstolen och yttrade:

Mine Herrar!

Då våra gemensamma arbeten nu afslutas, anhåller jag att till Kammaren få frambara en vördnadsfull afskedshelsning.

De frågor, hvilka under denna riksdag bringats till slutligt afgörande, hafva icke varit af ingripande betydelse för fäderneslandet; men de utgöra dock tillsammans ett arbete, hvars frukter utan tvifvel skola i flere afseenden lända till väsentlig bättnad för det allmänna. Det är icke ensamt de stora stegen, som föra samhällena framåt; äfven de mindre kunna sammanlagda och jemnt fortsatta vara värderika bidrag till en lugn samhällsutveckling. Mätte denna utveckling i vårt land ständigt fortgå, alltid lugn och aldrig afbruten. Detta är för visso ett mål för allas vår gemensamma sträfvan och förhoppning.

Med fast öfvertygelse härom, och under en upprigtig tacksägelse för den vänskap och det förtroende, hvarmed jag inom Kammaren varit omfattad, anhåller jag vördnadsfullt att i en vänlig hägkomst hos eder, mine herrar, få varda bibehållen.

Herr *Lagerstråle* besvarade detta tal i följande ordalag:

Herr Grefve!

Vid nu slutadt riksmöte, — med hvilket ock den andra allmänna valperioden för ledamöter till denna Kammare gått till ända, — är det för Första Kammararen en kär pligt att till eder, Herr Grefve, få framföra uttrycken af sin vördnad och tacksamhet för eder ledning af Kammararens förhandlingar.

Oveld, skarpsinne och lugn hafva nu, liksom förut under gångna riksdagar, varit de utmärkande dragen hos eder såsom Talman; och Första Kammararen vet att högt värdera det trygga hägn som derigenom bevarats åt en fri yttranderätt.

För oss alla, — ej minst för dem, som icke mera komma att deltaga i riksdagsgörömålen, — är det i afskedets timme en hjertats naturliga maning att, med uttrycken af vår vördnad och tacksamhet till eder, Herr Grefve, för eder offentliga verksamhet, äfven förena de lifligaste och hjertligaste välönskningar för eder såsom enskild man och dervid anhålla, att i eder välvilliga och vänskapliga hägkomst fortfarande få vara inneslutne.

Kammararens ledamöter åtskildes kl. 1 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.